

OSEMDESET LET JANKA JURANČIČA

Akademik Janko Jurančič, ki je 18. decembra lani zakoračil v deveto desetletje, ni samo slovenski srbohrvatist, ampak je v pravem pomenu besede jugoslavist; pripada vsem balkanskoslovanskim kulturam kot leksikograf, književni zgodovinar, lingvist, skratka, kot raziskovalec in neutrudljiv pedagoški praktik na vseh ravneh šolskega sistema. Rojen je bil v Andrencih – Slovenske gorice, klasično gimnazijo je končal v Mariboru in Ptujju in 1925. leta je začel študirati slavistiko, in sicer pod a) srbsko in hrvatsko književnost, pod b) zgodovino srbskega in hrvatskega jezika in pod c) narodno zgodovino in nemški jezik s književnostjo (v Ljubljani in Beogradu). Od leta 1930 do 1951 je bil profesor na Tehnični srednji šoli v Ljubljani, kjer je bil nekaj časa tudi direktor; potem je bil do 1961. leta profesor srbohrvatskega jezika na Pedagoški akademiji v Ljubljani, od leta 1947 do 1975 pa honorarni sodelavec, docent, izredni in redni profesor na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Leta 1962 je postal doktor filoloških znanosti s temo *Kajkavsko narečje kot knjižni jezik v delih Tita Brezovačkega*. Bil je predsednik glavnega uredniškega odbora za Slovar slovenskega knjižnega jezika in namestnik upravnika Inštituta za slovenski jezik pri SAZU, leta 1976 je postal dopisni član, danes pa je redni član SAZU in tajnik razreda za filološke in literarne vede. Pred vojno je urejal list *Srednješolec*; med vojno je bil aktivist OF, nato mestni ljudski odbornik, po vojni pa je bil član rajonskega in univerzitetnega partijskega komiteja. Sodeloval je na jugoslovanskih in mednarodnih slavističnih kongresih, na slovenističnih srečanjih; od leta 1956 do 1958 je bil tudi predsednik Slavističnega društva Slovenije. S svojimi pomembnimi prispevki je sodeloval na Seminarju slovenskega jezika, literature in kulture v Ljubljani, Jugoslovanskem slavističnem seminarju v Zadru, mednarodnem slavističnem centru v Beogradu in v drugih mestih. Za svoje vsestransko prizadevanje je dobil republiška in zvezna priznanja.

Posebno pomembni sta jubilarntova pedagoška praksa in njegova skrb za učence. Prof. Janko Jurančič je pisal učbenike za jezik in književnost, berila s komentarji za slovenske šole vseh stopenj, pa tudi slovenske in srbohrvatske učbenike za šole vseh stopenj v Hrvatski, Srbiji, Črni gori in BiH. Kot profesor PA v Ljubljani je izdal skripta *Starejša hrvaška in srbska književnost* (1950), leta 1975 pa *Biografije ali žitja srbskih vladarjev in arhiepiskopov*; to je bila razširitev znanja za slovensko šolsko populacijo in tudi širši krog ljudi, predvsem pa poglobljanje njihove vednosti o najstarejših srbskih literarnih delih.

Avtorjevo široko razgledanost kažejo tudi publikacije *Izbrane strani Dositeja Obradovića* (1951), izbor iz *hrvatske in srbske ljudske epike* (1959), *Balade Petrice Kerempuha* (1960) s kajkavsko-slovenskimi in kajkavsko-štokavsko-slovenskimi komentarji, izbrana mesta iz *Gorskega venca*, *Smrt Smail-age Čengića* (1962), prevod *Antologije nove srbske lirike* (1965) in redakcija *Pokojnika* (1964).

Več kot četrto stoletja so bili njegovi učbeniki za osnovne in srednje šole nenadomestljiva pomagala za učenje srbohrvatskega jezika. Ti učbeniki so svojevrstna antologija dosežkov literatur južnoslovanskih narodov. Naj omenimo le nekatere od njih. To so srbohrvatsko berilo za 5. in 6. razred (1958) s slovnico in slovarjem ter nekaj izdaj berila za 7. in 8. razred (1957), kar priča, da njihova kvaliteta ni bila naključna in kratkotrajna. Pomembni so tudi njegovi prvi mali srbohrvatski slovarji in kratke slovnice, ki so dodane berilom. Za gimnazijce je prof. Jurančič pripravil v letih od 1951 do 1954 Srbsko in hr-

vatsko berilo za višje razrede gimnazije, ki obsega štiri dele. Tudi ta učbenik, ki ga sestavljajo štiri knjige, je izšel v več izdajah. Leta 1964 je učbenike za gimnazije še dopolnil in razširil v *Srbsko, hrvatsko in makedonsko berilo* v dveh knjigah. Prva knjiga je bila namenjena dijakom 1. in 2. razreda gimnazij, druga pa dijakom 3. in 4. razreda. Obe knjigi sta izšli dopolnjeni s slovarjem, akcentuacijo in z bio-bibliografskimi podatki o pisateljih. Tudi tu priča več izdaj o trajnejši vrednosti izbora, ki ga je opravil jubilant. V teh dveh učbenikih je obravnaval tudi makedonsko literaturo, ki je zastopana v skromnejšem obsegu, vendar izbor kaže široko razgledanost avtorja in ga potrjuje kot neutrudljivega znanstvenika in pedagoškega delavca.

Avtorjevo poznavanje južnoslovanskih jezikov se kaže v njegovi kontrastivni študiji *Južnoslovanski jeziki*, v kateri se ukvarja tudi z makedonskim in bolgarskim jezikom. To je nedvomno prvi komparativni učbenik v Jugoslaviji, ki obravnava makedonski jezik enakopravno z drugimi južnoslovanskimi jeziki. Za Janka Jurančiča prav gotovo lahko rečemo, da njegovo delo pripada več kulturam.

Profesor Jurančič je tudi avtor učbenika *Slovenački jezik – slovnice slovenskega jezika za Hrvate in Srbe* (1965, 1971). Z njim se je predstavil kot slovenist na srbohrvatskem jezikovnem področju.

Svoje književnozgodovinske ambicije prof. Jurančič ni udejanil le v pedagoškem procesu, temveč tudi v svojih znanstvenih in strokovnih delih. V poljudni reviji *Pionir* je v letih 1961 in 1962 opravil sistematičen pregled starejše hrvatske in srbske književnosti, o Marinu Držiću in njegovih dramskih delih na slovenskih odrih pa je pisal v letu 1970. Kot profesor srbohrvatskega jezika, dialektologije in zgodovine, kar je bil njegov temeljni interes, se je ukvarjal predvsem z lingvistiko. S področja leksikografske problematike in dialektologije srbohrvatskega jezika naj omenimo samo nekatera njegova dela: *O leksiki v panonskih govorih* (1966), *O strukturi srbohrvatskega in slovenskega besedišča* (1967), ki jo je izpopolnjeno izdal ponovno leta 1970, *O strukturi leksike v srbohrvatskem in slovenskem jeziku*, *O kajkavskem narečju* (1968). To naj bi bila teoretična priprava in razmišljanje za slovarje, ki jih je pripravljali ali izdal. Pomembna in nepogrešljiva je njegova razprava o akcentuaciji: *O slovenskem in srbohrvatskem akcentu* (1969, druga izdaja 1972). S tem je nadaljeval v svojem najboljšežnejšem in najpomembnejšem delu – v leksikografiji, pri sestavljanju nekaj pomembnih slovarjev. Začel je z obsežnim *Srbohrvatsko-slovenskim slovarjem* (1955., druga izdaja 1970 in razširjena izdaja 1972). Vsaka izdaja je za nekaj tisoč gesel bogatejša od prejšnje. V uvodnem delu je avtor povedal, da nagel razvoj gospodarskega, političnega in kulturnega življenja v svobodni Jugoslaviji ustvarja dan za dnevno tesnejše stike med bratskimi republikami. In prav zato, ker so se krepile vezi med narodi v naši državi, je rasel tudi jezikovni fond Jurančičevih slovarjev. V teh slovarjih je kratek oris zgodovine jezika Hrvatov, Srbov, Bosancev, Hercegovcev, Črnogorcev, navedeni so dialekti in variante knjižnega jezika, dodana je tudi kratka slovnica srbohrvatskega jezika; v njih so navedeni najpomembnejši starejši in novejši prispevki k srbski in hrvatski leksikografiji. Ne smemo prezreti tudi praktičnega *Srbohrvatsko-slovenskega in Slovensko-srbohrvatskega slovarja* iz leta 1970. Ta mali žepni slovar je omogočil boljšo komunikacijo z mnogimi delavci iz drugih republik.

Zagrebski, beograjski in sarajevski srbohrvatisti menijo, da je ta slovar, posebej njegova zadnja izdaja, eden najpomembnejših dosežkov v sodobni jugoslavistiki. Brezhibna akcentuacija, ki ima pomembno vlogo v srbohrvatskem pravorečju, je nedvomno uporabna kot pravopisni model in primerna za učenje in preverjanje tega jezika.

Izbor srbohrvatskih gesel je bil opravljen z velikim poznavanjem in korištenjem več jezikovnih priročnikov. Pomembno je, ker sta v slovarju upoštevani obe varianti srbohrvatskega knjižnega jezika, ekavska in ijekavska, slovenske vzporédnice pa so izpeljane glede na besedotvorne možnosti sodobne slovenščine.

Večletna leksikološka dejavnost akademika Janka Jurančiča je obrodila sadove in mu prinesla zasluženo priznanje. Od 1966 do 1969 je v Bologni skupaj z Antonom Bajcem in Giulio Francom izdal: *Dizionario italiano – serbocroato-sloveno*; *Dizionario serbocroato-italiano*; *sloveno-italiano* in *Dizionario sloveno-italiano* (Bologna, Ljubljana).

V vseh teh slovarjih obravnava poleg slovenskega in srbohrvatskega jezika še makedonski. Sestavljanje slovarjev je težaško delo. Francoski akademiki ne trdijo tjavdan, da je slovarsko delo enako najtežji tlaki. Najbrž je prav zaradi tega – po tolikšnem samoodpovedovanju in naporu – vsakokrat izšlo novo, z muko rojeno in zato dragoceno delo našega osemdesetletnega leksikografa. Vrhunec tega njegovega napora pa je *Slovensko-srbohrvatski slovar* (1981) na skoraj 1500 straneh.

Če je s prejšnjimi slovarji omogočil Slovencem, da so se poglobili v enigme srbohrvatišlike, je dal z zadnjim slovarjem takšno možnost tistim, ki govorijo hrvatskosrbsko. Slovar je že dve leti v rabi kot nepogrešljivo prevajalsko pomagalo in dragocen priročnik za mnoge uporabnike. Akademik Janko Jurančič je eden od redkih leksikologov, ki se je v praksi predstavil kot neutruđen leksikograf in vzgojitelj več slavističnih generacij. Ob njegovem visokem jubileju mu čestitamo in mu želimo, da bi nam znanje še dolgo bogatil s svojimi dragocenimi znanstvenimi prispevki.

Dragi Stefanija
Filozofska fakulteta v Ljubljani
Prevedel *Pančo Carevski*